

МАТЕРІАЛИ

УДК [78.071.1/2:34-051]:378.4](477.83/.86)"19"(044):930.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2025-4-55-11>

Горак Яким Романович
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка;
старший науковий співробітник,
Меморіальний музей Станіслава Людкевича
<https://orcid.org/0000-0003-0707-8751>

ЛИСТИ РОМАНА СТАВНИЧОГО ДО СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

Постать Романа-Євгена Омеляновича Ставничого (15 травня 1889, с. Куропатники, нині Бережанська громада Тернопільського району, Тернопільської області, Україна – 17 листопада 1959, Буффало, штат Нью-Йорк, США) – українського правника, військового судді, громадського діяча Коломийщини, хорового диригента і педагога – відома серед української суспільності. Крім енциклопедичних відомостей у довідкових виданнях¹, є публікації про його життя і діяльність з погляду як історії української адвокатури (праці І. та В. Гловацьких², І. Андрухів та П. Арсенича³), так й історії української музичної культури (статті Н. Толошняк, Ж. Зваричук, у монографії М. Черепанина⁴). Факт, що Р. Ставничий доводився зятем українському письменникові та адвокату Андрієві Чайковському, є підставою частих згадок про нього в контексті генеалогії⁵, життя та діяльності автора «Олюньки» та «Сагайдачного».

Контакти Р. Ставничого зі Станіславом Людкевичем спеціально в українському музикознавстві не вивчалися, а в названих дослідженнях у цьому аспекті обмежувалося цитуванням однієї рецензії С. Людкевича на концерт за участі Р. Ставничого. Тим часом контакти такі були, і першим найвагомішим їх свідченням є збережена у фондах Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові добірка автографів 9 листів періоду 1910–1936 рр. (з перервами), які в повному тексті друкуємо разом із цією статтею. Серед листів – 1 лист дружини Р. Ставничого Марії до С. Людкевича (1910 р.), 7 листів Р. Ставничого до С. Людкевича (по одному листові з 1921, 1927, 1928, 1935 та 3 листи з 1930-го років) і 1 лист Р. Ставничого до Василя Барвінського (1936 р.). Публікація

¹ Ставничий Роман *Енциклопедія української діяспори*. Том 1: Сполучені Штати Америки. Книга 3 : С-Я. Гол. редактор О. Попович, співредактор О. Лужницький. Нью-Йорк – Чикаго: Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці, 2018. С. 90. Підписано: рм.

² Гловацький І. Ю., Гловацький В. І. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004. С. 121.

³ Андрухів І. Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 60–61.

⁴ Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX століття). Київ : Вежа, 1997. С. 101, 195–197, 223.

⁵ Якимович Б. Генеалогія родини Чайковських. *Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження Т. 3.* / Головний упорядник, редактор Б. Якимович. Редкол.: Якимович Б. (голова), Гнатюк М., Давимуча С. та ін. Львів, 2002. С. 202.

цих листів актуальна як тим, що висвітлює і документує нечисленні фактами взаємини коломийського правника з композитором, збагачує і поглиблює висвітлення участі Р. Ставничого в музичному житті Коломиї, так і тим, що досі первинних джерел (епістоляріїв, різного роду документів) коломийського діяча не публікувалося. Не переповідаючи відомих з названих джерел життєпису Р. Ставничого, зупинимось детальніше на тих фактах його життєдіяльності, у яких він контактував чи мав нагоду контактувати з С. Людкевичем і як пропонувані листи вписуються в перебіг цих контактів.

Перше їх знайомство відбулося, імовірно, ще в часи студій Р. Ставничого у Львівському університеті, куди він після закінчення Бережанської гімназії вступив 1909 р. на юридичний факультет. На той момент Р. Ставничий уже мав певний музичний досвід: грав на мандоліні й віолончелі, організував мандоліновий оркестр (орієнтовно 1907 р.), з яким концертував, приятелював з Денисом Січинським в останні роки життя композитора. Паралельно з університетським навчанням Р. Ставничий відвідував і Вищий музичний інститут у Львові, у якому С. Людкевич поєднував директорські та педагогічні функції. Не маємо достовірних даних, скільки років відвідував Р. Ставничий навчання в інституті. Якоюсь мірою цей вакуум заповнює «Книга протоколів» Музичного товариства ім. М. Лисенка. Зокрема, на засіданні Виділу товариства 30 листопада 1910 р. за присутності С. Людкевича «на внесення Доктора Волошина звільнено пана Ставничого від половини оплати за скрипку понад се, що після регуляміну вже звільняє ся»⁶. Очевидно, молодий юнак вчився музики успішно, раз керівництво скасовувало йому оплату для навчання. Вимушена перерва в навчанні настала внаслідок участі Р. Ставничого в голосних подіях боротьби за український університет у Львові, які розгорнулися в перші півтора десятиліттях ХХ століття.

Ще в роки завершення свого університетського навчання С. Людкевич став свідком гучної «сецесії» українських студентів у Львівському університеті 1901 р., коли 600 українських студентів добровільно покинули навчання в знак протесту проти шовіністичної політики поляка-ректора до українських студентів. С. Людкевич, як і свідомі тодішня українська інтелігенція та професура університету, підтримував студентів, хоч наслідком сецесії стало припинення діяльності студентського товариства – «Академічної громади», у якому С. Людкевич брав тоді активну участь. «Сецесія» була першим кроком у боротьбі за університет. На момент навчання там Р. Ставничого боротьба істотно загострилася і влітку (у липні) 1910 року дійшла до збройних сутичок в університеті, унаслідок якої загинув український студент Адам Коцко. Відгуком С. Людкевича на ці події стала обробка ним народної пісні «Ой Морозе, Морозенку» в похоронному дусі, що стало своєрідним мистецьким реквіємом тих подій. Публікація обробки в 1910 р. була дедикована композитором Адаму Коцкові.

Учасником цих сутичок був Р. Ставничий, а також певна кількість учнів музичного інституту, які паралельно в університеті навчалися. За ці події українські студенти поклали перед судом у процесі, який називався «Процес 101» – за кількістю звинувачених українських студентів – і тривав 83 дні.

Українська львівська преса, зокрема газета «Діло» (1911 р., № 34–84, 91–111, 120–133, 139–141), щоденно публікувала документи й розгорнутий протокольний перебіг судової розправи (включно з адвокатськими допитами і студентськими зізнаннями) під загальною назвою «Масовий процес українських студентів перед польським судом». За опублікованими матеріалами, обороною українських студентів займався цвіт тогочасної української адвокатури: Володимир Охримович, Володимир Старосольський, Карпо Підляшецький, Сидір Голубович, Володимир Загайкевич, Андрій та Іван Коси, Юліян Олесницький, Кирило Трильовський, Кость Левицький, Микола Шухевич.

⁶ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка / Підготовка текстів, вступна стаття, коментарі Я. Горак. Тернопіль : Астон, 2014. С. 145.

В «Акті обжалування» названо поіменно 53 студентів, проти яких ведеться судове розслідування. Серед цих студентів, крім Романа Ставничого та його рідного брата Теодозія, – учні Вищого музичного інституту: Осип Букшований, Андрій Дзіваковський, Іван Туркевич, Данило Вахнянин, Осип Задурович та інші, а також відомі згодом літератори Микола Федюшка (Євшан), Антін Крушельницький та ін. Згідно з «Актом...», їм ставили у вину, що вони брали участь у березневому й липневому віче в університетській справі, носили при собі зброю, і озброєні 1 липня 1910 р. вдерлися до головного будинку університету і там понищили університетське майно, вибили вікна (серед безпосередньо названих звинувачуваних у цьому Р. Ставничий), завдали тілесних ушкоджень кулями і різними предметами. Перебіг судового засідання, на якому Р. Ставничий давав покази – опублікований у пресі⁷. Вирок суду оприлюднений друком не був. Наслідком суду Р. Ставничий, як й інші дотичні до повстання студенти, був виключений з університету і на кілька місяців ув'язнених. Продовжити ж навчання довелося в Чернівецькому університеті, однак після року навчання там Р. Ставничий повернувся до Львова.

Так, початок Першої світової війни знову внеможливив продовження навчання. Призваний до війська, Р. Ставничий служив спочатку в оркестрі, що базувався в Перемишлі. Однак згодом його відкликали з оркестру й призначили на службу до Перемишльського військового суду 8 Самбірської бригади. Р. Ставничого згадано в протоколі засідання виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові 19 травня 1917 р. серед списку учнів, яким «відписано залежності в оплатах» – платі за навчання за 1910–1911 рр.⁸ На жаль, цілком невідомі передумови й наслідки цього факту: чи означає це, що Р. Ставничий поновився на навчанні в інституті, а якщо так – то скільки років ще провчився? Якщо ж не поновлювався, то, мабуть, саме тому заборгованості й були ліквідовані.

З подіями 1 листопада 1918 р. та утворенням Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) Р. Ставничий брав участь у боях за Перемишль. Перейшов до лав УГА, продовжуючи працювати у військовому суді, дослужився до рангу поручника. Того ж року він одружився з донькою українського письменника та адвоката Андрія Чайковського Марією. Марія свого часу навчалася в Перемишльському інституті для дівчат у С. Людкевича як музичного педагога цього інституту в 1907–1909 роках. У меморіальному музеї С. Людкевича зберігся один її короткий лист до композитора, позначений 1910 р., з подякою за надіслані ноти і з промовистим підписом «Вдячна учениця...». Після одруження, Марія та Роман переселяються до Перемишля.

З подіями переходу УГА за Збруч, Р. Ставничий опинився серед бригад УГА, що підтримували С. Петлюру, та були передані полякам. Він, як й інші старшини цих бригад, попав до табору полонених старшин у Тухолі. Тут він організував «Хор старшин і підстаршин» та оркестр. Із цією його діяльністю пов'язаний хронологічно перший з його листів до С. Людкевича, датований за поштовим штемпелем 5 січня 1921 р. і писаний з Тухолі. Останнє вносить певні корективи до поданих Н. Толошнюк біографічних даних Р. Ставничого, за якими вже 1920 р. він був звільнений з табору⁹.

⁷ Масовий процес українських студентів перед польським судом. *Діло*. 1911. № 42, 24 (11) лютого. С. 5–6.

⁸ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка / Підготовка текстів, вступна стаття, коментарі Я. Горака. Тернопіль : Астон, 2014. С. 259.

⁹ Толошнюк Н. Роман Ставничий – провідний диригент музично-хорового товариства «Коломийський Боян». *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. III. Івано-Франківськ : Плай, 2001. С. 184.

Фото 1. Роман Ставничий

Якраз того часу (1920–1921 рр.) одним із провідних напрямів діяльності С. Людкевича була реалізація ініціативи щодо створення при Музичному товаристві ім. М. Лисенка симфонічного оркестру. Зокрема, для цього, ще 1920 р. С. Людкевич разом з К. Студинським, Й. Дрималиком та С. Федаком підписали відозову до суспільності з проханням не лише допомогти матеріально грошми, а й передати для Товариства самих музичних інструментів, яких бракувало Товариству для створення оркестру. Саме табір старшин у Тухолі за участі Р. Ставничого передав для потреб оркестру контрабас і мав намір передати також віолончель. Про це йдеться в згаданому листі від 5 січня 1921 р., зміст якого через свою короткість не відразу зрозумілий. С. Людкевич опублікував у пресі подяку за принесений дар таборові в Тухолі з таким текстом: «Отсим складаю «Кружкови музичному» табору полонених в Тухолі за пожертвування контрабасу для оркестри тов[ариств]а музичного, сердечну подяку. Лист слідує. Д-р Ст. Людкевич»¹⁰. Згадуваний у подяці лист у пресі опублікований не був і доля його невідома.

Після звільнення з табору Р. Ставничий повертається до Коломиї і тут працює в адвокатській канцелярії свого тестя – Андрія Чайковського та його сина Богдана. Серед архіву С. Людкевича, що став основою фондів Меморіального музею композитора у Львові, є два листи до С. Людкевича від цієї канцелярії, позначені 17 та 22 червня 1921 року і підписані Богданом Чайковським – сином Андрія та рідним братом дружини Р. Ставничого Марії. У них про Р. Ставничого не йдеться нічого, але факт наявності листів свідчить, що С. Людкевич контактував з тією канцелярією, а отже, є підстави припускати, що міг у такий спосіб контактувати і з Р. Ставничим. Після смерті А. Чайковського, впродовж 1935–1939 рр. зять письменника очолюватиме цю канцелярію.

Попри роботу в канцелярії, Р. Ставничий разом з дружиною та з Романом Рубінгером – теж колишнім випускником Вищого музичного інституту у Львові – працює над відновленням діяльності створеного ще 1895 р. коломийського «Бояна», а тому стає

¹⁰ Новинки. Подяка. *Вперед*. 1921. № 12 (495). 18 січня. С. 3–4. Підписано: Д-р Ст. Людкевич.

диригентом цього хорового колективу. Г. Лагодинська-Залеська згадувала: «1921 року приїхав до Коломиї з табору полонених у Тухолі д-р Роман Ставничий і невдовзі перейняв хор Боян у свої руки. Д-р Ставничий уже тоді був знаний зо свого диригентського хисту. Уперше диригував гімназійним хором у 1909 році, будиши ще сам гімназійним учнем, а пізніше управляв хорами в Яворові і в Бережанах. На пості диригента коломиїського «Бояна» перетривав до кінця, аж до хвилі, коли мусів покинути Коломию. Його праці треба завдячувати те, що коломиїський «Боян» став одним із найкращих хорів у Галичині. Був великим ентузіастом і душею всього музичного життя в Коломиї»¹¹.

Щоб завершити адвокатську освіту, Р. Ставничий періодично відлучається до Перемишля для підготовки до екзамену на право ведення адвокатської практики, а склавши екзамен – знову повертається до Коломиї.

1927 р. з ініціативи коломиїчан та підтримки від Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові постала коломиїська філія Музичного товариства і при ній відкрито школу, очільником якої став Р. Рубінгер¹². На засіданні виділу львівської централі 20 січня 1927 р. говорилося про те, що статут майбутньої філії уже зданий до станіславівського воєводства¹³. Р. Ставничий долучився до цієї ініціативи. У його листі до С. Людкевича від 26 січня 1927 р. йдеться про організацію на 6 лютого 1927 р перших зборів філії. На цих зборах його обрано головою філіального Виділу і педагогом скрипки в Коломиїському інституті. До кінця існування філії Р. Ставничий працюватиме в ній. Секретарське звітлення за 1927/1928 р. львівського Музичного товариства ім. М. Лисенка повідомляє такий склад Коломиїської філії: «Філія Муз[ичного] Т[овариств]ва: Голова виділу Роман Ставничий канд[идат] адв[окатури], Куціль Володимир – заст[упник] голови, Д[октор] Задурович Август – секретар. Музичний інститут: Директор Рубінгер Роман. Членів учительського збору 4 +1. Уділяється навчання гри на скрипках, фортеп'яні, сольового співу й теоретичних предметів»¹⁴. В опублікованому «Звіті з діяльності Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка і його філій (за р. 1929–1930)» подавався такий педагогічний склад: «В Коломиї засновалася філія тов[ариств]а і Музичного Інституту щойно в р. 1929 заходом д[октора] Р. Ставничого і проф. Рубінгера, теперішнього управителя муз[ичної] школи і учителя скрипки. Фортеп'яну учить місцева сила п[ані] Сатурська, скрипки крім управителя помічні сили п[ан] Баран і д[октор] Ставничий. Старання о позискання якоїсь визначнішої сили для науки фортеп'яну поки що завели, тому і фреквенція елевів форт[епіано] і рівень науки в цій клясі поки що скромні. [...] Теоретичних предметів учать управитель і п[ані] Гіссовська (сольфедж) – яка веде також дуже численну клясу ритмічної гімнастики (около 35 дітей)»¹⁵. Г. Лагодинська Залеська у цитованих вище спогадах згадує Р. Ставничого не лише як постійного диригента

¹¹ Лагодинська-Залеська Г. З музичного життя в Коломиї. «Над Прутом у лузі...»: Коломия в спогадах. За редакцією З. Книша. Торонто: Срібна сурма, 1962. С. 375–376.

¹² Н. Толошник зазначає датою створення Коломиїської філії 1929 р., але не подає аргументів такого датування (дивись: Толошник Н. Діяльність Вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка в Коломиї. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. VIII. Івано-Франківськ : Плай, 2005. С. 45).

¹³ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). Упоряд. Я. Горак. Львів : Априорі, 2019. С. 88.

¹⁴ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). Упоряд. Я. Горак. Львів : Априорі, 2019. С. 124.

¹⁵ Звіт з діяльності Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка і його філій (за р. 1929–1930). *Боян*: місячник для організації укр. Хорів 1930. № 4–5. Львів – Дрогобич, 1930. С. 5–6.

«Бояна», а і як віолончеліста в оркестрі Музичного інституту та провідника диригентських курсів у Коломиї¹⁶. Участь у роботі філії мала б сприяти активізації контактів Р. Ставничого із С. Людкевичем – на той час офіційного інспектора музичних шкіл Музичного товариства ім. М. Лисенка. Однак документально зафіксованих звісток про це наразі не відомо. «Книга протоколів» львівського Музичного товариства єдиний раз – 16 листопада 1929 р. – фіксує в протоколі Р. Ставничого як відпоручника Коломийської філії на загальних зборах товариства М. Лисенка у Львові¹⁷.

Фото 2. З'їзд директорів філій Вищого музичного інституту. У першому ряді сидять зліва направо: Ірина Любчак-Крих, Станіслав Людкевич, Ольга Ціпановська, Василь Барвінський, Ярослава Фільц. У другому ряді зліва направо – о. С. Северин Сапрун, 2 – Василь Безкоровайний, 5 – Роман Ставничий (?), 8 – Михайло Фільц. 1930-ті роки.
Фото з фондів Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові

Довкола питань, пов'язаних з веденням філією музичного інституту, групується тематика листів Р. Ставничого до С. Людкевича з 1829, 1930 років. Насамперед листи стосуються кадрових питань педагогів філії. Лист Р. Ставничого до композитора від 6 липня 1928 р. свідчить, що керівник філії намагається створити «свою» школу», тобто українську школу, надаючи пріоритет педагогам-українцям над поляками. Така позиція була принциповою ще й з того погляду, що 1928 р. в Коломиї почала діяти філія польської Станіславівської Музичної консерваторії ім. С. Монюшка, яка конкурувала з Коломийською філією українського Вищого музичного інституту. Також ішлося про участь учнів філії в спільних переписах (лист 18 березня 1930 р.). Такою подією став «Надзвичайний спільний перепис елеїв філіяльних інститутів», що відбувся у Львові 19 травня 1930 р. і в ньому від коломийської філії брали участь двоє учнів – скрипалі Володимир Цісик та Вільгельм Баран. Ішлося також про право прилюдності коломийського інституту та пов'язані з тим запитання С. Людкевичеві взяти участь у засіданнях філіяльного відділу (листи від 20 серпня та 22 жовтня 1930 р.).

1930 р. товариство «Взаємна поміч українського вчителства» відзначало 25-літній ювілей свого існування. Товариство це було засноване у Львові 1905 р. як професійна організація вчителів з метою матеріальної допомоги українським вчителям та підняття

¹⁶ Лагодинська-Залеська Г. З музичного життя в Коломиї. *«Над Прутом у лузі...»: Коломия в спогадах*. За редакцією З. Книша. Торонто : Срібна сурма, 1962. С. 379–381.

¹⁷ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 р.). Упоряд. Я. Горак. Львів, Апіріорі, 2019. С. 151.

значення і поваги до педагогічної роботи в суспільстві. До 20-х років ХХ століття набула значного розвитку в Галичині і на Буковині (зокрема, тільки на Буковині товариство мало 4 окружні відділи). До вшанування дати в 1930 р. відбувалися концерти, зокрема в Коломиї і Львові.

Львівський концерт з нагоди 25-ліття товариства «Взаїмна поміч українського учительства» відбувся 7 липня 1930 р. Його програма містила найбільше творів С. Людкевича: «Учительський гімн» (сл. М. Підгірянки) та кантата з нагоди свята «Хвалім цей день, брати» (сл. Ю. Шкрумеляка). Крім того, виконані хором обробки народних пісень, здійснені О. Кошицем та М. Леонтовичем. Хором диригував Роман Ставничий, акомпанував Н. Нижанківський. Також співачка І. Синенька-Іваницька виконала солоспів С. Людкевича («Тайна», «Спи, дитинко»), М. Лисенка, Н. Нижанківського, а Н. Нижанківський – фортепіанну п'єсу С. Людкевича «Листок до альбома» та свою «Коломийку». За дослідженням З. Штундер на концерті були присутні митрополит А. Шептицький і єпископ І. Бучко¹⁸.

У рецензії на концерт Лука Сич писав про хор під керівництвом Р. Ставничого: «Хоч здисциплінований на зовні і зіспіваний. Заслуга тут з одного боку коломийського Окр[ужного] Відділу, якому у відносно короткі часі вдалось серед несприятливих умовин (деякі співаки мусіли приїздити на проби з далеких підгірських сіл, віддалених 15–25 км від Коломиї), створило хор, який хоч ад гок [з лат. Ad hoc – для цього. – Я. Г.], зложений – щодо зрівноваження і зіспівання голосів не уступав у нічому нашим знаним, давно існуючим хорам. З другого боку, велика тут заслуга диригента хору д-ра Ставничого, який не пожалів ні часу, ні труду, а протягом 4 місяців кожної неділі і свята вів проби хору. Наслідком того концерт на окружному святі в Коломиї і 7 липня ц. р. у Львові досягнув високого мистецького рівня. Зокрема, гімн, укладу Ст. Людкевича, що своєю бадьорістю і підйомом духа достроїв виконавців і численну публіку був виконаний зовсім добре. [...] Кінцевий виступ хору в «Кантаті» був атракцією вечора. На успіх кантати склалось багато чинників: самий твір, виконаний вперше у Львові, інструмент, піаніст, хор і диригент. [...] Багатство гармонічних модуляцій, різноман[ітної] ритміки в подин[оких] голосах, відповідне пригнорювання динамічних змін та бравурним пасажем підготовлена кульмінаційна частина «На многії літа» вправді експонували хор та дали багато праці й труду і диригентові, і співакам, а може й публіці, що привикла до легкої, лапідарної музики, але під оглядом музичним лишилась ця точка, як сказано атракцією концерту»¹⁹.

За дослідженням Ж. Зваричук, Р. Ставничий «організував хор учителів шкіл Коломийського повіту «Взаємна поміч українського вчительства», який посів перше місце на конкурсі у Львові 1933 року з нагоди річниці товариства»²⁰. До наведеної цитати слід додати деякі уточнення. По-перше, 1933 року не було жодної річниці товариства, натомість вона мала місце 1930 року. По-друге, «Взаємна поміч українського вчительства» – це назва не хору, а товариства, ювілей якого святкувався, Р. Ставничий організував лише хор учителів при товаристві. По-третє, не лише в аналізованій статті, а й в

¹⁸ Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 1: 1879–1939. Львів: ПП «Бінар-2000», 2005. С. 339.

¹⁹ Сич Л. З концертової салі. Ювілейний концерт ВПУУ. *Діло*. 1935. № 155, 17 липня. С. 5.

²⁰ Зваричук Ж. Родина Ставничих та її роль у розвитку української хорової культури. *Хорове мистецтво в контексті української культури ХІХ–ХХІ століть*. Наук. ред. Т. Дубровний. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. С. 54.

інших джерелах²¹ мовиться про конкурс, який проходив з нагоди річниці товариства у Львові 1933 р. Така небуденна подія, мабуть, не оминула б уваги тогочасної львівської української преси, однак годі знайти інформацію про будь-який хоровий (чи взагалі музичний) конкурс у Львові не лише в пресі того року, а навіть у виданнях товариства «Взаїмна Поміч...» (таких як, наприклад «Учительське слово» тощо). Єдиний відомий конкурс у 1933 році проводився у Відні серед вокалістів і піаністів, а не у Львові, до якого Р. Ставничий не міг мати жодного стосунку. Ішлося про те, що після успішного виступу в Коломиї, хор під керівництвом Р. Ставничого був делегований на концерт з нагоди ювілею товариства до Львова, що відбувся 7 липня 1930 р. Це аргументують спогади Г. Лагодинської-Залеської, у яких сказано, що з нагоди ювілею товариства «Взаємна поміч» «Роман Ставничий диригував хором учителів коломийського повіту, журі визнало цей хор за найкращий і вислало його з концертом до Львова»²².

У фондах Меморіального музею С. Людкевича у Львові зберіглася фотографія учасників цього концерту²³. В інвентарній книзі фотографія паспортизована так: «С. Людкевич серед учасників товариства «Взаїмна поміч українського учительства» Концерт. Тернопіль, 1934». Паспортизація, очевидно помилкова як щодо місця (Коломия, а не Тернопіль), так і щодо року (1930, а не 1934). М. Черепанин, наводячи це фото у своїй монографії, як видається, паспортизує точніше: «Хор Коломийського відділення «Взаємна поміч українського учительства» – переможець конкурсу. Львів, 1930 р.»²⁴.

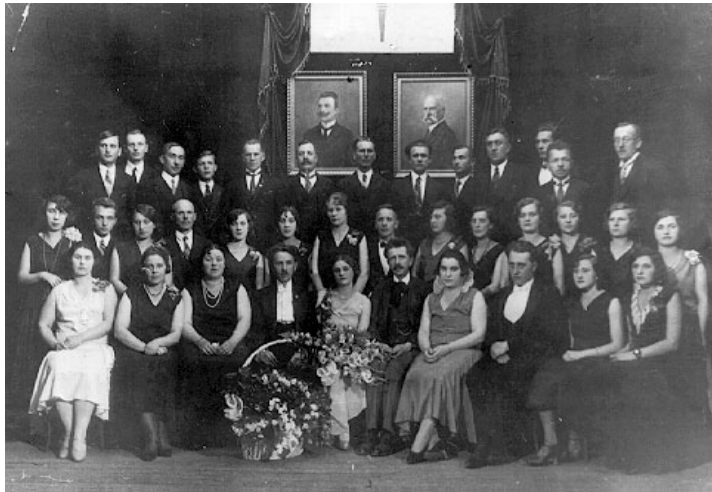

Фото 3. Хор коломийського відділення товариства «Взаїмна поміч українського учительства» після та учасники концерту до 25-літнього ювілею товариства. Львів, липень 1930 р. У першому ряді сидять зліва направо: 4 – Роман Ставничий, 5 – Іванна Синенька-Іваницька, 6 – Станіслав Людкевич, 8 – Нестор Нижанківський. Фото з фондів Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові

²¹ Див. Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини. Івано-Франківськ, 1996. С. 61.

²² Лагодинська-Залеська Г. З музичного життя в Коломиї. «Над Прутом у лузі...»: Коломия в спогадах. За редакцією З. Книша. Торонто: Срібна сурма, 1962. С. 377.

²³ Меморіальний музей Станіслава Людкевича у Львові. Інв. № 4268.

²⁴ Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX-перша половина XX століття). Київ: Вежа, 1997. С. 223.

Концертом 17 лютого 1935 року за участі Станіславівського та Коломийського «Боянів», чоловічого хору «Думка» та симфонічного оркестру Музичного інституту ім. М. Лисенка відбулося пошанування 40-річчя із часу заснування «Коломийського Бояна». У програмі концерту – вступне слово Р. Шипайла, картина «Титар» Б. Вахнянина та «Вулиця» Ф. Колесси виконана «Коломийським Бояном» під керівництвом Т. Курпяка, хори «Сон» К. Стеценка, «Для всіх ти мертва» Я. Степового, виконана «Станіславівським Бояном» під керівництвом Івана Недільського та Якова Барнича, щедрівки в опрацюванні Ф. Колесси, «Золоті зорі» і «Гуляли» О. Нижанківського у виконанні «Думки» під керівництвом Р. Крушельницького, симфонія D-dur М. Вербицького (симфонічний оркестр під диригентурою Р. Рубінгера) та кантата Б. Кудрика «Вибір гетьмана» на слова Т. Шевченка для мішаного хору з басовим соло в супроводі фортепіано в 4 руки під диригентурою Р. Ставничого.

С. Людкевич опублікував рецензію п. з. «Ювілейний концерт у 40-ліття «Коломийського Бояна» на цей концерт, де, зокрема, виконанню твору Б. Кудрика дав таку характеристику: «Кантата Б. Кудрика «Вибір гетьмана», написана на мішаний хор з басовим соло в супроводі фортепіано в чотири руки, була виконана під батutoю Р. Ставничого збірними хорами доволі складно. Твір є плодом поважної музичної рутини, а подеколи навіть творчої інспірації, хоч і є трохи еклектичний в стилі, який робить враження раз чогось немов східноцерковного, то, знову, західно ораторійного (фуга при кінці) або, знову, декуди виявляє оперні риси. На жаль, басове соло кантати (промова вибраного гетьмана Лободи) мусило в останній хвилині відпасти з причини недиспозиції соліста. На свято наспіло чимало привітів від співочих та музичних товариств, які відчитав п. Р. Ставничий»²⁵. Цей концерт згадує також Г. Лагодинська-Залеська, вказуючи, що фортепіанну партію в чотири руки виконували Е. Гонтова та Ярослава Мельник-Кобрин»²⁶.

У листі від 2 жовтня 1935 р. Р. Ставничий писав до С. Людкевича «Звертаюся до Вас з просьбою від Музичного Товариства ім. Лисенка в Коломії. Справа в тім, що на спілку з тут[ешнім] Бояном оркестра Інституту має намір дати концерт, на яким оркестра малаби грати Гріга суїти з Пер Гінта. Щоби не множити коштів закупна нот, – а гроша в нас не багато, – просимо ласкаво піти нам на руку і визичити для нас з Муз[ичного] Інституту у Львові ноти на оркестру до обох суїт. Муз[ичний] Інститут у Львові ті ноти має. По концерті сей час ноти відішлемо, а за цілість та зворот нот я особисто беру на себе відповідальність». Очевидно, С. Людкевич відгукнувся на це прохання, переславши ноти, і суїта Е. Гріга була виконана на концерті цілком складеному з творів норвезького романтика, що відбувся в Коломії 16 грудня 1935 р. заходом «Коломийського Бояна» і Коломийської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Я. Козарук промовив на концерті слово про норвезького композитора і давав музикознавчі анотації до виконаних творів. Прозвучали: суїта «Пер Гінт» (всі 4 частини) оркестром філії Музичного інституту під керівництвом Р. Рубінгера; «Норвезькі танці» ор. 35, 1, 2 і 4 частини у виконанні тріо Ірини Николишин (фортепіано), Романа Рубінгера (скрипка), Якова Козарука (віолончель); чоловічий хор «Пізнання краю» ор. 31 та «Оляф Тригвазон» – музика до незакінченої драми Б. Бернсона

²⁵ [Людкевич С.] 3 концертової сали. Ювілейний концерт у 40-ліття «Коломийського Бояна». *Діло*. 1935. № 47. 22 лютого. С. 7–8. Підписано: Ч. В. Передрук: С. Людкевич «Ювілейний концерт у 40-ліття «Коломийського Бояна» Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд., редакція, примітки З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. Коць, 2000. С. 547.

²⁶ Лагодинська-Залеська Г. 3 музичного життя в Коломії. «Над Прутом у лузі...»: *Коломия в спогадах*. За редакцією З. Книша. Торонто : Срібна сурма, 1962. С. 378.

в трьох діях ор. 50 у перекладі М. Волошина – обидві в супроводі оркестру. У хорових точках солістами виступили Клим Гнатюк, Ірина Николишин, Марія Витвицька. Рецензент в опублікованому дописі вважає цей концерт одним «з кращих мистецьких вечорів» і вказує: «На вибір автора вплинула обставина, що був відповідний музичний матеріал в українській мові, як також особисте зацікавлення до Гріга обидвох диригентів: мец[ена-са] Р. Ставничого (Боян) і проф. Р. Рубінгера (Муз. Інститут) та деяких членів управи». У дописі рецензент детально характеризує як позитивні сторони, так і недоліки виконання кожної точки програми. Серед них оркестрове виконання сюїти «стояло на висоті мистецькій, а друга зразкова частина «Смерть Ази» зробила на всіх глибоке враження». З хорових «може найсильніше вражіння залишила остання велика точка програми «Оляф Тригвазон», зложена з мішаних хорів та соль: сопранового, баритонового й альтового». Після характеристики виконання кожного соліста, рецензент так характеризує хорову частину: «Хори (зложені з 65 осіб) робили сильне вражіння. Коли абстрагувати від кількох тактів у 3-й частині, здетонованих мужеським хором, усюди держалися добре (спеціально гарно відспівані жіночі хори) і творили з оркестрою (зложеною з 31 осіб, з того тільки 10 до бляхових інструментів запозичених) могутню по мистецьки виконану цілість. Справді аранжерам, диригентам і виконавцям належить повне признание, якого ще й не щадили їм таки на салі гості, головно чужинці, яких просто заскочило мистецьке виконання небувалої досі в Коломійі програми»²⁷.

Грігівський концерт у Коломійі – остання поки що відома подія взаємин між Р. Ставничим та С. Людкевичем. На ній уривається і збережене листування між ними. Відомо, що ще до 1939 р. «Коломийський Боян» під керівництвом Р. Ставничого вів досить активне концертне життя. 9 травня 1936 р. у залі «Щадничої Каси» в Коломійі відбувся концерт, у якому силами «Коломийського Бояна» під батуту Р. Ставничого та оркестру філії Вищого музичного інституту під диригуванням Р. Рубінгера представлене виконання «Вечорниць» П. Ніщинського та опери-хвилинки «Ноктюрн» М. Лисенка. Твір М. Лисенка виконувався в інструментовці С. Людкевича, можливо і «Вечорниці» теж. В українському музикознавстві є добре відома коломийська постановка «Ноктюрну» М. Лисенка 1933 р. в межах концерту до 20-ї річниці смерті М. Лисенка і на цю постановку С. Людкевич опублікував рецензію «З музичного руху в Коломійі. Свято Лисенка». Про виконання 1936 р. «Ноктюрну» не згадують, хоч в ньому брали участь декілька тих же виконавців, що й 1933 р. У дописі про виконання в одному вечорі обох творів говорилося: «Вечерниці» – оперу Ніщинського відспівав під проводом Р. Ставничого хор «Коломийського Бояна» з оркестрою Муз[ичного] Інституту. Виконання цієї опери слід зачислити до слабших виступів «Коломийського Бояна»; оправдує його почасти те, що в короткому часі хор приготувався одночасно до кількох концертів. Другу частину заповнив «Ноктюрн» – одноактова опера М. Лисенка (інструментація Ст. Людкевича). Оркестрою Музичного Інституту провадив дир[ектор] Р. Рубінгер. Гра дієвих осіб (п-а І. Николишин, старшина – м[агіст]р К. Гнатюк, бакханка – М. Савківна, цвіркунка – М. Сельська, цвіркун – М. Савківна, пані – О. Коссакова), їх спів, супровід оркестри і вдало введений балет тіней укладу Святослави Витвицької – усе це створило гарну, завершену цілість»²⁸.

Збережений лист серед архіву С. Людкевича лист Р. Ставничого до В. Барвінського 16 лютого 1936 р. документує намір диригента підготувати з колективом «Коломийського

²⁷ Дописи. Коломия. *Діло*. 1935. № 343. 23 грудня. С. 4. Підписано: (Дм-о).

²⁸ Дописи. Коломийщина. Дві українські опери. *Діло*. 1936. № 127, 10 червня, С. 7.

Бояна» виконання на Шевченківському концерті в Коломиї «Заповіт» В. Барвінського і звертається до автора музичного твору за дозволом і нотним матеріалом. «З моєї сторони можу сказати, що при виставлюванні на концерті Вашого твору доложимо всіх можливих старань щоби річ випала як змога найкраще і сподіюся, що коли б Ви навіть особисто були на концерті не закинули би нам, що вдіяли Вам моральну кривду. Впрочім про наші концерти можете засягнути інформацію в Д[окто]ра Людкевича, який нераз був на наших концертах» – пише автор у листі до В. Барвінського, покликаючись – що дуже прикметно – на думку С. Людкевича про виступи хору. Шевченківський концерт у Коломиї відбувся 17 травня 1936 року в залі «Щадничої Каси» за участі співака Михайла Голинського, читця (рецитатора) Ю. Геніка-Березовського, хору «Коломийського Бояна» під керівництвом Р. Ставничого та оркестру Коломийської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка під орудою Р. Рубінгера. Допис «Діла» без підпису автора про цей концерт має суто протокольний характер, не містить ані характеристики виконуваних творів, ані оцінки виконань. У ньому, зокрема, сказано: «По відспіванні хором «Коломийського Бояна» «Заповіту» мгр. Ю Генік-Березовський по-мистецьки відрецетував замість вступного слова Б. Лепкого «Благословення». Мішаний хор «Кол[омийського] Бояна» під проводом дир[игента] Р. Ставничого в супроводі фортепіану відспівав Т. Шевченка – Б. Вахнянина Думу з «Невольника». Із черги відспівав М. Голинський у супроводі фортепіану П. Печеніги-Углицького «Серенаду» (любовна мелодія із симфонічної поеми «Україна» і по довготривалих оплесках, як наддоток «Гетьмани»). Мужеський хор «Кол[омийського] Бояна» відспівав у супроводі фортепіану на 4 руки і фісгармонії Шевченка – С. Людкевича «Ой вигострю товариша» і вив'язався як слід з нелегкого завдання». У другій половині концерту «відспівав М. Голинський у супроводі оркестри Муз[ичного] Інституту Т. Шевченка-П. Печеніги-Углицького «Ой одна я одна» й «Утоптала стежечку», після чого мішаний хор «Кол[омийського] Бояна» в супр[оводі] оркестри виконав Т. Шевченка – Ст. Людкевича «Кавказ» (ч. II: Молитва). Відспіванням національного гімну закінчилося це дійсно величаве свято. Певний фортепіановий супровід був у руках І. Николишинівної і Я. Мельниківної. При фісгармонії М. Сатурська»²⁹. Попри таке протокольне висвітлення, допис свідчить не лише про виступи «Коломийського Бояна» під керівництвом Р. Ставничого в концертах того часу, а й досить великий досвід боянівського диригента у виконанні непростих вокально-симфонічних полотен С. Людкевича. Про виконання «Заповіту» з музикою В. Барвінського не йдеться, а під згаданим виконанням «Заповіту» йшлося найімовірніше про відому загалові народну мелодію.

Серед концертів того часу за участі Р. Ставничого – концерт «Свято пісні», що відбувся в приміщенні «Щадничої Каси» заходом «Коломийського Бояна» з нагоди злуки ЗУНР і УНР 22 січня 1937 року, у якому хор виконав обробки стрілецьких пісень та оригінальні твори М. Гайворонського, Ф. Колесси («В горах грім гуде») та М. Лисенка («Гей, не дивуйтесь»). Про виконання пісень в опрацюванні М. Гайворонського в дописі про концерт сказано: «Диригент п. Р. Ставничий підійшов до цих нових інтерпретацій стрілецької пісні зпієтизмом і з питомою собі дбайливістю та дав слухачам справжні хорові перлини. [...] Цілий концерт залишив дуже миле з мистецького боку враження і засвідчив, що керма «Бояна» є у випробованих руках»³⁰.

1939 р. діяльність коломийської філії Вищого музичного інституту та «Бояна» була

²⁹ Дописи. Коломийщина. Концерт Шевченка. *Діло*. 1936. № 127, 10 червня. С. 7.

³⁰ Дописи. Коломия. 22 січня в Коломиї *Діло*. 1937. № 30, 11 лютого, С. 9.

припинена. З початком Другої світової війни, коли Станіславівщина була окупована німецькими військами, Р. Ставничий працював секретарем та юридичним радником при створеній адміністрації ОУН Коломийського повіту, однак німецька влада ввела тут своє губернаторство. 1944 р. разом зі своєю сім'єю Р. Ставничий виїхав до Австрії, а тому до Німеччини, де, за дослідженням Ж. Зваричук, перебував у таборі «Орлик» у Берхтесгадені³¹. А 1947 р. Р. Ставничий емігрує до США, де оселяється в м. Буффало. На еміграції він не припиняв музичної діяльності: у Німеччині створив хоровий колектив українських емігрантів, у Буффало – хор українців. Звісно, епістолярне спілкування з С. Людкевичем з еміграції було неможливе.

Отже, контакти між Р. Ставничим та С. Людкевичем були, хоч кількість відомих на даний момент наведених фактів цих взаємин дуже мала. Вони тривали від часу університетського навчання коломийського діяча до 1939 року та найбільше активізувалися в роки праці українського правника в Коломиї як очільника Коломийської філії Музичного товариства ім. М. Лисенка та диригента «Коломийського Бояна». Невелика кількість фактів, показує різносторонність тих контактів: в адміністративній сфері – це контакти з Музичним товариством ім. М. Лисенка у Львові щодо керівництва філією, участь у справі формування при цьому товаристві оркестру; у творчій, музичній – це досвід Р. Ставничого як диригента з виконанням творів С. Людкевича на концертах, відгук С. Людкевича на виступ Р. Ставничого в одній з рецензій, звернення диригента до композитора у справі роздобуття нот для виконання. Наявні листи супроводжують та ілюструють ці факти і як первинні документи мають щодо цього особливу вагу.

Листи публікуємо вперше, залучаючи до публікації листи Марії Ставничої до С. Людкевича та Р. Ставничого до В. Барвінського, які збереглися у фондах музею разом з корпусом листів Р. Ставничого до С. Людкевича. Подаємо їх без скорочень, зі збереженням усіх особливостей авторської лексики і правопису. Скорочення слів розкриваємо у квадратних дужках безпосередньо в тексті.

№ 1

Лист Марії Ставничої³² до Станіслава Людкевича

Високоповажаний Пане Професор!

В першій мірі почуваюсь до обов'язку подякувати Високоповажаному Пану Професорови за прислані мені ноти. Найгорячішим моїм бажанням єслиб це було в моїй силі – за цю несподіванку віддячитись.

Вдячна учениця Мария Ставнича

В Росільний 8 / IX 1910

Меморіальний Музей Станіслава Людкевича (далі – ММСЛ). – Автограф чорним чорнилом на пожовклому аркуші паперу, складеному вдвоє (17,1 x 13,3 см). Текст становить одну сторіночку (із чотирьох) – решта чисті й незаповнені.

³¹ Зваричук Ж. Родина Ставничих та її роль у розвитку української хорової культури. *Хорове мистецтво в контексті української культури XIX–XXI століть*. Наук. ред. Т. Дубровний. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. С. 54–55.

³² Марія Ставнича (1891–1990) – донька письменника Андрія Чайковського, дружина Романа Ставничого. Уродженка Бережан, освіту здобула у Інституті для дівчат в Перемишлі. У Львові склала матуру і стала першою вчителькою української приватної школи в Бережанах, тут же була активісткою товариства «Просвіта». 1914–1918 рр. жила з батьками в Самборі, 1918р. одружилася з Р. Ставничим, переїхала з чоловіком до Перемишля. У 1919–1944 рр. мешкала в Коломиї. Активна членкиня «Союзу Українок», «Бояна», редактор газет «Жіноча доля» та «Жіноча воля». 1944 р. емігрувала спочатку до Німеччини, потім до США, де й померла.

№ 2

Листи Романа Ставничого до Станіслава Людкевича.

[Tuchola 5. I. 1921]

Вповажаний Пане Д[окто]р!

Сьогодні відіхав від нас до Львова «бас»³³ – везе його хор[ист] Рондяк. Бас як дар для Тов[ариства] Лисенка – транспорт має покрити ся, но Товариством бо в нас тепер з фондами кепсько. Незадовго сподіюсь поїде тою самою дорогою Чельо. З глибоким поважанем Р. Ставничий.

ММСЛ. Автограф чорним чорнилом на листівці (8,6 x 13,5 см) з колажем невеликого формату чорно-білих фотографій будівель. Листівка адресована вручну польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5. Над написом адресування – кругла фіолетова печатка з написом польською мовою. Датування за поштовим штемпелем.

№ 3

Високоповажаний Пане Доктор!

Перші загальні збори філії Муз[ичного] Тов[ариства] ім. М. Лисенка в Коломиї назначені вже передше на день 6 лютого себто в неділю на годину 7 вечером. Переложити мені їх на день 30 січня з технічних зглядів неможливо. Повідомлене до головного Відділу у Львові посилаємо слідуючого тижня.

В справі Вашого відчиту я говорив з дир[ектором] Крушельницьким³⁴, який заявив мені, що коли з Вами порозумівав ся що до відчиту в Коломиї, про кошта не було жадної бесіди, і що він стоїть на тім становиску, що коломийська Просвіта коштів подорожі не може звертати бо не має на це відповідних фондів.

Що до справ філії то як раз дуже добре складаєся, бо одної неділі буде відчит, а другої неділі будуть перші загальні збори, отже як раз відповідний час до розведення можливої пропаганди. Впрочім про справи філії поговоримо як приїдете з відчитом.

З глибоким поважанем Ставничий

В Коломиї, дня 26 / I 1927.

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з фіолетовою стрічкою з однієї сторони

³³ Ідеться про контрабас, який табір військовополонених старшин у Тухолі (нині – адміністративному центрі Тухольського повіту Куявсько-Поморського воєводства на півночі Польщі) передав для вжитку симфонічного оркестру при Музичному товаристві ім. М. Лисенка у Львові. З ініціативи й активного сприяння С. Людкевича оркестр при Товаристві почав формуватися: було розповсюджено щодо цього відозву, підписану С. Людкевичем, К. Студинським, С. Федаком та Й. Дрималиком (примірник зберігається в ММСЛ, інв. № 3123) із закликом зголошуватися до участі в оркестрі і помагати грішми та конкретними інструментами, з наявністю яких був дефіцит. С. Людкевич опублікував у пресі подяку за цей дар (див. Новинки. Подяка. *Вперед*. 1921. № 12 (495). 18 січня. С. 3–4. Підписано: Д-р Ст. Людкевич).

³⁴ Ідеться про Антіна Володиславовича Крушельницького (1878–1937) – українського письменника, перекладача, літературознавця. Випускник Перемишльської гімназії та філософського факультету Львівського університету. Зі студентських років – член студентського товариства «Молода Україна», Української Радикальної Партії. Співвидавець і співробітник низки українських періодичних видань – журналів «Молода Україна», «Літературно-Науковий Вісник», газет «Буковина», «Прапор». Працював педагогом в українських гімназіях Коломиї (1902–1905, 1908, 1926), Станиславова (1905, 1908), Долини (1914), директор гімназій у Городенці (1912–1918), Рогатині (1925–1926), Коломиї (1926). 1919 р. на чолі педагогічної місії УНР виїхав до Відня з метою видання підручників для українських шкіл. З 1923 – учительовав в Ужгороді, 1925 р. повернувся до Галичини. У міжвоєнні роки видав низки літературних творів, був упорядником антології та видавничих серій, автором низки шкільних підручників. 1934 р. виїхав з родиною до УРСР, жив у Харкові, де 1936 р. був арештований і засуджений на 10 років ув'язнення. Ув'язнення відбував у Соловецьких таборах (Сандармох), де був розстріляний.

аркуша (33,8 x 20,1 см) в клітинку. У кінці тексту власноручний підпис чорним чорнилом.

№ 4

Високоповажаний Пане Д[окто]р!

Вашу картку одержав. Дуже дякую за пам'ять.

Що до п[ані] Вішнівської, – то з огляду на це що вона полька булоб неможливою річчю єю ангажувати. Єслиб ходило о польські сили, то в Коломії маємо добру учительку фортепяну п[ані] Моліновську яка має філію польського львівського музичного інституту (мабуть п[ані] Нементовської³⁵) там учить скрипку і теоретичних предметів проф. Рубінгер³⁶. Крім того сего року закладає станіславівське товариство музичне ім. Монюшка філію своєї школи як оголошує афішами «Консерваторії»³⁷ де будуть учити також добрі сили. Ми дуже хочемо створити «свою» школу, – і учительку хотілиб мати також «свою». – В противнім случаю не малиб ми виглядів на успіх. П[ані] Вішнівська робила і нам таку саму пропозицію.

Ми віднесли ся до п[ані] Окуневської³⁸ листовно, но до тепер не маємо ще жодної відповіді³⁹.

Не є виключене, що на 12 я приїду до Львова на зїзд⁴⁰. Прошу однак написати лист сей час на адресу Др. Володимир Бемко⁴¹ Бережани для Р[омана] С[тавнічного] де і о

³⁵ Анна Нементовська (перед 1880 – після 1939) – польська піаністка, учениця Т. Лешетицького, засновниця в 1902 р у Львові «Музичного Інституту» (з 1905 р. називався «Львівський музичний інститут»), якого була одноосібним власником і в якому працювала все життя. 1931 р. Інститут було перейменовано на Львівську музичну консерваторію імені Короля Шимановського. Серед її учнів Леопольд Мюнцер, Генрик Мельцер-Щавинський, Мар'ян Домбровський.

³⁶ Роман Рубінгер (1892–1964) – випускник Вищого музичного інституту у Львові по класу скрипки, організатор музичного життя в Коломії, директор і педагог коломийського Вищого музичного інституту. Працював також у жіночій гімназії «Рідної школи». Серед його учнів – музикознавиця Марія Білинська.

³⁷ Музичне товариство ім. С. Монюшка засноване у Станіславові 1879 року на зразок Галицького Музичного Товариства у Львові, і спочатку утримувало музичну школу та хор. З 1880 р. школу почали йменувати Консерваторією. 1885 року у Коломії відкрилася філія Музичного товариства ім. С. Монюшка, яка утримувала музичну школу. 1928 р. школа була реорганізована коломийська філія як філія Музичної Консерваторії ім. С. Монюшка в Станіславові. Про це дивись: Ничай Л. Консерваторія ім. С. Монюшка в Станіславові. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. III*. Івано-Франківськ : Плай, 2001. С. 151–161.

³⁸ Ольга Окуневська (1875–1960) – українська піаністка, музичний педагог та культурно-освітня діячка з відомої в Галичині родини Окуневських. Навчалася у Віденській консерваторії (1892–1895), коротко – у М. Лисенка в Києві. Працювала в Перемишльському ліцеї Руського інституту для дівчат і в музичній школі при ньому (1901–1918), а потім у Стрийській філії Вищого музичного інституту (1920–1930). Виступала як солістка-піаністка та концертмейстер. Серед її учнів – Наталія Кміцикевич та Володимира Божейко.

³⁹ У «Звіті інспектора з філіяльних Інститутів» від 16.11.1929. С. Людкевич зазначав: «Старання о позискання учительки О. Окуневської поки що остали ся даремні» (Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр. Упоряд. Я. Горака. Львів : Апріорі, 2019. С. 145).

⁴⁰ Імовірно, йдеться про зїзд директорів філій або засідання Шкільної комісії. На засіданні виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 3 липня 1928 р., за протоколом засідання, «Доктор Людкевич просить у найближчому часі скликати конференцію директорів чи шкільної Комісії для полагодження справ чисто регулямінових, з яких найголовнішою є справа переходу учнів на вищі курси, іспитової комісії, такс і т.и. Пропонує скликати Шкільну Комісію зложеноу з Доктора Людкевича, директора Барвінського і директора усіх філіяльних шкіл» (Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). Львів : Апріорі, 2019. С. 116).

⁴¹ Володимир Бемко (1889–1965) – український правник у Галичині, громадський діяч і військовик, чоловік Олени Чайковської – доньки Андрія Чайковського, рідної сестри дружини Р. Став-

котрій годині відбудеться зїзд. Ми з фінансами стоїмо покищо погано, отже не можемо дозволити собі на поїздки. Колиб я не приїхав, то прошу в часі Вашого побуту в Коломиї зайти до мене (Замкова 37).

Що до конкурсу, то ми застановилися над цим чи ми маємо до цього право. – На основі уступа § 17 «Виділ філіяльний» точка 6 прийшли ми до переконання, що коли ми іменуємо учителів, тож маємо також право розписувати конкурси, – тим більше, що з другої сторони статут нам цього не забороняє.

Що до фортепяну, то мабуть справу поладодимо, як що з початком року будемо мали фортепян до розпорядимости.

Сподіюсь, що недовго побачимось і про все докладно поговоримо, як не у Львові то в Коломиї.

З глибоким поважанем Р. Ставничий
Коломия, 6 / 7 1928.

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з двох сторін пожовклого аркуша в клітинку (22,3 x 14,5 см), складеного вдвоє. Текст займає 4 сторінки. Аркуш зі слідом поперечного згину. На лінії згину злів і справа аркуш ледь наддертий. Верхній правий кутик першої сторіночки теж зі слідом згину.

№ 5

Високоповажаний Пане Д[окто]р!

Вашу картку одержав. В справі поїздки наших учнів на попис до Львова⁴² ми говорили з проф. Рубінгером. На Вашу пропозицію – себто що половину коштів дороги ми покриваємо а другу покрийє Головне Товариство годимося. Як що Ви згодні то учні приїдуть о скільки не зайшлаби якась перешкода від нас незалежна. Прошу лише подати термін на коли мають они у Львові явитися.

З глибоким поважанем: Роман Ставничий
Кол[омія] 18 / 3 930.

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з чорною стрічкою на сіро-коричневій поштовій картці (10,4 x 14,6 см), адресованій від руки чорним чорнилом і машинописом українською і польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича 5. Підпис, місце і дата в кінці листа проставлені власноручно чорним чорнилом.

№ 6

Високоповажаний Пане Д[окто]р! Картку Вашу одержав я доперва сьогодні, бо доперва сьогодні приїхав в Коломию. Про право прилюдности ми дістали повідомленє з

ничого. Випускник Бережанської гімназії (1909) і правничих факультетів Львівського та Ягеллонського університетів. Брав участь у боях за український університет у Львові в липні 1910 р., за що був одним з підсудних українських студентів на «процесі 101» у Львові і був ув'язнений у тюрмі. Служив в австрійському війську, брав участь на сербському та італійському фронтах, дослужився до поручника. Ініціатор таємного «Військового Комітету» в Коломиї та організатор Листопадового чину на Покутті. Був заступником секретаря військових справ ЗУНР у Станіславі. Комендант «Етапної Команди» УГА, член «Ліквідаційної Комісії УГА» в 1920 році, пережив «Чотирикутник смерті». У міжвоєнні роки працював у Бережанах адвокатом та очільником тамешньої філії товариства «Рідна Школа», член низки українських товариств, зокрема повітового комітету УНДО. 1944 року емігрував до Австрії, 1953 – до Нью-Джерсі в США. У США і помер.

⁴² Ідеться про «Надзвичайний спільний попис елевів філіяльних інститутів», що відбувся у Львові 19 травня 1930 р. У ньому брали участь учні з Коломиї – скрипалі Володимир Цісик та Вільгельм Баран.

міністерства освіти – відносно зворотів оплат. Дуже ми булиб Вам вдячні колиби Ви приїхали до нас до Коломиї. Я опросивби на той час виділ і точно можнаби обговорити всі справи звязані зі школою. Тепер я вже постійно буду в Коломиї отож кожної днини можете приїхати, лише прошу наперед написати коли будете щоб я міг повідомити наперед виділ. Ще раз прошу дуже заїхати до нас. Чекаємо на повідомлене котрим поїздом і коли приїдете.

З глибоким поважанєм

Ставничий

В Коломиї, дня 20 серпня 1930 р.

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з чорною стрічкою на сіро-коричневій поштової картці (10,4 x 14,6 см), адресований від руки чорним чорнилом і машинописом українською і польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича 5. Підпис у кінці листа власноручний чорним чорнилом.

№ 7

Високоповажаний Пане Інспектор!

Вашу карточку я сьогодні по полудни одержав. Засіданє виділу філії я скликав на завтра себто четвер вечером. Як що буде можливо скликати загальні збори на суботу зателеграфую до проф. Залеського⁴³ в Станіславові так, що евентуально на суботу Ви моглиби приїхати з чого ми булиб дуже раді. Чи це нам удасться буду знати доперва завтра. Колиби не можна було зробити загальних зборів в суботу, тоді напишу Вам, коли назначений реченець – вже до Львова.

З глибоким поважанєм:

Роман Ставничий

Коломия, дня 22 / X 1930.

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з чорною стрічкою на сіро-коричневій поштової картці (10,4 x 14,6 см), адресований від руки чорним чорнилом і машинописом українською і польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича 5. Підпис в кінці листа власноручний чорним чорнилом.

№ 8

Коломия, дня 2 жовтня 1935.

Високоповажаний Пане Інспекторе!

Звертаюся до Вас з проською від Музичного Товариства ім. Лисенка в Коломиї. Справа в тім, що на спілку з тут[ешнім] Бояном оркестра Інституту має намір дати концерт, на яким оркестра малаби грати Гріга суїти з Пер Гінта⁴⁴. Щоби не множити коштів

⁴³ Осип Залеський (1892–1984) – музикознавець, композитор, диригент, педагог. Навчався у Вищому музичному інституті, польській Консерваторії та університеті у Львові (у А. Хибінського), поглиблював знання у Віденській консерваторії (у Г. Адлера). Працював у Станіславові учителем гімназії, диригентом, керівником і педагогом Станиславівської філії Вищого музичного інституту. 1950 р. емігрував до США, де й помер.

⁴⁴ Ідеться про концерт з творів Е. Гріга, який відбувся в Коломиї 1935 р. силами Коломийської філії Вищого музичного інституту та товариства «Коломийський Боян». У концерті прозвучали: перша сюїта «Пер Гінта» у виконанні оркестру Вищого музичного інституту під керівництвом Р. Рубінгера, «Олаф Трігвазон» у виконанні хору «Коломийського Бояна» під диригентурою Р. Ставничого, інструментальне тріо в складі Ірини Николишин (фортепіано), Роман Рубінгер (скрипка), Яків Козарук (віолончель). Доповідь про композитора виголосив Я. Козарук Рецензія: Дописи. Коломия. *Діло*. 1935. № 343, 23 грудня. С. 4. Підписано: (Дм-о).

закупна нот, – а гроша в нас не багато, – просимо ласкаво піти нам на руку і визичити для нас з Муз[ичного] Інституту у Львові ноти на оркестру до обох суїт. Муз[ичний] Інститут у Львові ті ноти має. По концерті сей час ноти відішлемо, а за цілість та зворот нот я особисто беру на себе відповідальність.

Сподіюся, що не відмовите нам цієї прислуги. Перепрошую, що з цією справою звертаюся до вас, та заберу Вам троха дорогого часу. Звернувшись я впрост до Інституту у Львові, та не знаю, чи там полагодилиби нам справу скоро і як слід.

Дякуючи за ласкавий труд пишу з глибоким поважанням: Роман Ставничий.

Високоповажаний Пан

Др. Станислав Людкевич

В[исоко]п[оважаний] П[ан] Інспектор муз[ичних] шкіл

Львів

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з чорною стрічкою з однієї сторони пожовклого з коричневими плямами аркуша паперу (16, 8 x 21 см). Підпис в кінці листа – власноручний чорним чорнилом. У верхньому лівому кутику аркуша – фіолетовий штамп «Адвокат Роман Евген Ставничий в Коломиї».

№ 9

Лист Романа Ставничого до Василя Барвінського

Коломия, дня 16 лютого 1936.

Високоповажаний Пане Директоре!

На сегорічнім концерті в честь Шевченка Співацьке Тов[ариство] «Коломийський Боян» постановило між иньшим співати Ваш «Заповіт» до слів Шевченка.

Виділ Товариства поручив мені виеднати у Вас зізволєне на виставленє цієї композиції на концерті в Коломиї та просити Вас о визиченє потрібних до цього нот.

Отож звертаюся до Вас В[исоко]п[оважаний] Пане Директоре з уклінною просьбою о ласкаве уділенє нам цього зізволєння та визиченє нам потрібних до цього нот (партитура, форт[епіанний] супровід, та по можности з Львівського Бояна голоси).

За прихильне полагожденє сеї справи з гори складаю іменем Тов[ариства] «Коломийський Боян» щирю подяку.

Всякі кошта получені з пересилкою нот покриймо. Визичені ноти безпроводочно по концерті звертаємо а за зворот нот та їхню цілість я особисто беру на себе відповідальність.

Сподіваємося, що не відмовите нам цієї прислуги. З моєї сторони можу сказати, що при виставлюванню на концерті Вашого твору доложимо усіх можливих старань щоби річ випала як змога найкраще і сподіюся, що колиб Ви навіть особисто були на концерті не закинулиби нам, що вдіяли Вам моральну кривду. Впрочім про наші концерти можете засягнути інформацію у Д[окто]ра Людкевича, який нераз був на наших концертах.

З глибоким поважанням: Роман Ставничий.

Високоповажаний Пан

Др. Василь Барвінський

В[исоко]п[оважаний] П[ан] Дир[ектор] Вищого муз[ичного] Інституту

Львів вул. Хшановської 10.

ММСЛ. – Машинопис на друкарській машинці з чорною стрічкою з обох сторін пожовклого аркуша паперу (28, 1 x 22 см). Підпис у кінці листа власноручний чорним чорнилом. На лицевій стороні аркуша у верхньому лівому кутку фіолетовий штамп «Адвокат Роман Евген Ставничий в Коломиї».

Література

1. Андрухів І. Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини 1848-1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. 79 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0009736
2. Гловацький І. Ю., Гловацький В. І. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004. 134 с.
3. Дописи. Коломия. *Діло*. 1935. № 343, 23 грудня. С. 4. Підписано: (Дм-о).
4. Дописи. Коломия. 22 січня в Коломій. *Діло*. 1937. № 30, 11 лютого. С. 9.
5. Дописи. Коломийщина. Дві українські опери. *Діло*. 1936. № 127, 10 червня. С. 7.
6. Дописи. Коломийщина. Концерт Шевченка. *Діло*. 1936. № 127, 10 червня. С. 7.
7. Зваричук Ж. Родина Ставничих та її роль у розвитку української хорової культури XX ст. *Хорове мистецтво в контексті розвитку української культури XX–XXI століть: монографія*. Наук. редактор Т. Дубровний. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. С. 48–58.
8. Звіт з діяльності Вищого музичного інституту ім. Лисенка і його філій (за р. 1929–1930). *Боян.: місячник для організації укр. хорів* 1930. № 4 – 5: квітень. Львів – Дрогобич, 1930. С. 5–9. Підписано: Дирекція В. Муз. Інституту.
9. Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка. Підготовка текстів, вступна стаття, коментарі Я. Горак. Тернопіль : Астон, 2014. 424 с.
10. Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). Підготовка текстів, коментарі, післямова. Я. Горак. Львів : Апріорі, 2019. 756 с.
11. Лагодінська-Залеська Г. З музичного життя в Коломій. «Над Прутом у лузі...»: *Коломия в спогадах*. За редакцією З. Книша. Торонто : Срібна сурма, 1962. С. 371–382.
12. [Людкевич С.] З концертової сали. Ювілейний концерт у 40-ліття «Коломийського Бояна». *Діло*. 1935. № 47. 22 лютого. С. 7–8. Підписано: Ч. В.
13. Масовий процес українських студентів перед польським судом. *Діло*. 1911, № 42, 24 (11) лютого. С. 5–6.
14. Ничай Л. Консерваторія ім. С. Монюшка в Станіславі. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. III. Івано-Франківськ : Плай, 2001. С. 151–161.
15. Новинки. Подяка. *Вперед*. 1921. № 12 (495). 18 січня. С. 3–4.
16. Сич Л. З концертової сали. Ювілейний концерт ВПУУ. *Діло*. 1930. № 155. 17 липня. С. 5–6.
17. Ставничий Роман *Енциклопедія української діаспори*. Том 1: Сполучені Штати Америки. Книга 3 : С-Я. Гол. редактор О. Попович, співредактор О. Лужницький. Нью-Йорк – Чикаго : Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці, 2018. С. 90. Підписано: рм.
18. Толошняк Н. Діяльність Вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка в Коломій. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. VII. Івано-Франківськ : Плай, 2005. С. 44–51.
19. Толошняк Н. Роман Ставничий – провідний диригент музично-хорового товариства «Коломийський Боян». *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Випуск III. Івано-Франківськ : Плай, 2001. С. 180–187.
20. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX століття). Київ : Вежа, 1997. 328 с.
21. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 1: 1879–1939. Львів: ПП «Бінар-2000», 2005. 636 с.
22. Якимович Б. Генеалогія родини Чайковських. *Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження Т.3.* / Головний упорядник, редактор Б. Якимович. Редкол.: Якимович Б. (голова), Гнатюк М., Давимука С. та ін. Львів, 2002. С. 197–210.

Дата надходження: 24.10.2025

Дата прийняття: 25.12.2025

Опубліковано: 22.12.2025

